

© Ministerstvo spravedlnosti České republiky, www.justice.cz. [Překlad již zveřejněný na oficiální webové stránce Ministerstva spravedlnosti České republiky.] Povolení k opětovnému zveřejnění tohoto překladu bylo uděleno Ministerstvem spravedlnosti České republiky pouze pro účely zařazení do databáze Soudu HUDOC.

© Ministry of Justice of the Czech Republic, www.justice.cz. [Translation already published on the official website of the Ministry of Justice of the Czech Republic.] Permission to re-publish this translation has been granted by the Ministry of Justice of the Czech Republic for the sole purpose of its inclusion in the Court's database HUDOC.

Anotace rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva

Rozsudek ze dne 20. června 2019 ve věci č. 7144/15 – A. a B. proti Chorvatsku

Senát první sekce Soudu rozhodl čtyřmi hlasy proti třem, že při vyšetřování obvinění otce dítěte ze sexuálního zneužívání nedošlo ve vztahu k dítěti k porušení procesních povinností vnitrostátních orgánů vyplývajících z článků 3 a 8 Úmluvy. Stížnost matky byla odmítnuta pro nedostatek postavení oběti porušení Úmluvy. Z důvodu střetu zájmů mezi rodiči Soud požádal chorvatskou advokátní komoru o ustanovení právního zástupce dítěti pro řízení před Soudem za účelem ochrany jeho zájmů.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatelkami byly matka s dcerou. V červnu 2014, kdy bylo dceři čtyři a půl roku, si matka všimla, že dítě si hraje se svými pohlavními orgány. Matce řeklo, že si takto hraje se svým otcem každý večer před spaním. Na základě podání matky z poloviny června 2014 započalo policejní vyšetřování. Policie mj. vyslechla pediatra dítěte a učitele mateřské školy. Gynekolog neshledal žádná poranění způsobená sexuálním zneužíváním. Později bylo dítě vyšetřeno týmem specialistů, který neshledal zjevné známky sexuálního zneužívání a povšiml si nátlaku matky na dítě. V srpnu 2014 policie vyslechla otce, který zneužívání dítěte popřel. V listopadu a prosinci 2014 byly vyhotoveny znalecké posudky. Na základě shromážděných důkazů státní zástupce v lednu 2015 případ uzavřel s tím, že dítě nevykazuje staré ani čerstvé známky zranění spojené se sexuálním zneužíváním. Dívka jevila známky erotického chování, což nebylo přičitatelné otcovi. V rozhodnutí bylo dále uvedeno, že matka dítě přiměla k obvinění otce.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

A. K PŘIJATELNOSTI

a) K postavení matky jako oběti porušení Úmluvy

Ačkoli vláda nevznesla námitku ohledně postavení matky jako oběti porušení Úmluvy, Soud tuto otázku řeší z vlastní iniciativy (*Buzadji proti Moldavsku*, č. 23755/07, rozsudek velkého senátu ze dne 5. července 2016, § 60). Podle ustálené judikatury Soudu je za oběť porušení Úmluvy třeba považovat osobu, která je přímo dotčena napadeným opatřením (*Micallef proti Maltě*, č. 17056/06, rozsudek velkého senátu ze dne 15. října 2009, § 44). V projednávané věci stěžovatelky namítaly, že odezva vnitrostátních orgánů na obvinění ze sexuálního zneužívání dcery otcem nebyla v souladu se závazky státu dle článků 3 a 8 Úmluvy. Stížnostní námitka se týkala dítěte, matka pouze zastupovala dítě ve vnitrostátním řízení. Soud neshledal žádné zvláštní důvody pro přiznání postavení oběti matce a stížnost ve vztahu k ní prohlásil za neslučitelnou *ratione personae* s Úmluvou ve smyslu čl. 35 odst. 3 písm. a) Úmluvy.

b) K otázce předčasnosti stížnosti

K námitce vlády, že stížnost je předčasná z důvodu stále probíhajícího řízení o úpravě péče o dítě, Soud uvedl, že v případě obvinění ze sexuálního zneužívání jsou státy povinny zajistit zavedení účinných trestně-právních ustanovení (*M. C. proti Bulharsku*, č. 39272/98, rozsudek ze dne 4.

prosine 2003, § 150). Ochrana poskytovaná občanskoprávním řízením a řízením o úpravě péče je nedostatečná (*X a Y proti Nizozemsku*, č. 8978/80, rozsudek ze dne 26. března 1985, § 27). Stížnost tudíž nebyla podána předčasně.

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKŮ 3 A 8 ÚMLUVY

Matka jménem dcery s odkazem na články 3 a 8 Úmluvy namítala, že vnitrostátní orgány nedostatečně reagovaly na obvinění ze sexuálního zneužívání dcery jejím otcem.

S ohledem na možný střet zájmů mezi matkou a údajným pachatelem a mezi matkou a dcerou Soud vyzval chorvatskou advokátní komoru, aby ustanovila dítěti právního zástupce za účelem předložení stanoviska jeho jménem, aby jeho práva a zájmy byly účinně chráněny a vzaty v potaz. Soud přitom odkázal na směrnici Evropského parlamentu a Rady 2012/29/EU ze dne 25. října 2013, kterou se zavádí minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí trestného činu, na Úmluvu Rady Evropy o ochraně dětí proti sexuálnímu vykořisťování a pohlavnímu zneužívání ze dne 25. října 2007 (tzv. Lanzarotská úmluva) a na Pokyny Výboru ministrů Rady Evropy o justici vstřícné dětem ze dne 17. listopadu 2010.

a) Obecné zásady z judikatury Soudu

Soud konstatoval, že v případech sexuálního zneužívání jsou děti obzvláště zranitelné (*M. C. proti Bulharsku*, cit. výše, § 150 a 183). Závazky států na poli článků 3 a 8 Úmluvy vyžadují účinný výkon práv dětí, aby jejich nejlepší zájem byl předním hlediskem (*Blokhin proti Rusku*, č. 47152/06, rozsudek velkého senátu ze dne 23. března 2016, § 138), přičemž vnitrostátní orgány musí vzít zvláštní zranitelnost dětí a jejich odpovídající potřeby náležitě v potaz (*M. G. C. proti Rumunsku*, č. 61495/11, rozsudek ze dne 15. března 2016, § 73). Státy jsou povinny přijmout právní úpravu kriminalizující sexuální zneužívání dětí a uvést ji do praxe prostřednictvím účinného vyšetřování a stíhání s vědomím jejich důstojnosti a jejich práv jako dětí a obětí trestného činu. Uvedené závazky plynou rovněž z jiných mezinárodních nástrojů, jakými jsou např. Lanzarotská úmluva a Pokyny Výboru ministrů Rady Evropy o justici vstřícné k dětem.

b) Použití obecných zásad na daný případ

Soud rozlišil tři aspekty stížnosti: i) zda existoval vhodný právní rámec na ochranu práv dítěte ve smyslu článků 3 a 8 Úmluvy, ii) zda vnitrostátní orgány dostaly svým procesním závazkům provést účinné vyšetřování, iii) zda při vyšetřování vzaly vnitrostátní orgány dostatečně v potaz práva dítěte jako oběti sexuálního zneužívání. Vnitrostátní orgány musí být připraveny na obtížné situace, jakými jsou obvinění ze sexuálního zneužívání dětí blízkými osobami, a náležitě jim čelit přijetím účinných trestně-právních předpisů a účinným vyšetřováním (*C. A. S. a C. S. proti Rumunsku*, č. 26692/05, rozsudek ze dne 20. března 2012, § 71–72). Lanzarotská komise ve své první zprávě o provádění této úmluvy přitom zdůraznila, že by dotčené orgány měly jednat jako jeden celek.

Pokud jde o právní rámec, dle chorvatského trestního zákona je sexuální zneužívání dětí závažným trestným činem. Trestní řád nadto obsahuje ustanovení o zvláštních právech dětských obětí trestných činů. Vláda též přijala tři protokoly obsahující procesní postupy policie, orgánů péče o dítě či lékařských zařízení v případech domácího násilí a sexuálního zneužívání dětí. Protokoly vyžadují součinnost všech dotčených subjektů. Postup musí být účinný a respektovat fyzickou a psychickou integritu dítěte, jehož nejlepší zájem je předním hlediskem. Žádný z protokolů neobsahuje podrobný popis postupu příslušných orgánů, nicméně úkolem Soudu je vyslovit se v konkrétním případě k porušení Úmluvy, nikoli stanovit nejlepší postup (*mutatis mutandis*, *Muršić proti Chorvatsku*, č. 7334/13, rozsudek velkého senátu ze dne 20. října 2016, § 113), a proto se spokojil s tím, že v Chorvatsku existuje pro dané situace přiměřený právní a správní rámec.

Soud se dále vyslovil k souladu postupu vnitrostátních orgánů s daným právním a správním rámcem a k možnému porušení procesních závazků státu na poli článků 3 a 8 Úmluvy. Dle Soudu by se trestně-právní mechanismy měly uplatňovat s ohledem na zranitelnost stěžovatelky jako dítěte nízkého věku, která byla údajně sexuálně zneužívána svým otcem, s ohledem na její nejlepší zájem, při respektování

jejích práv. Rovněž by se měly vyhnout sekundární viktimizaci. Dne 16. června 2014 matka vypovídala na policii a o den později u orgánu péče o dítě o sexuálním zneužívání dcery otcem. Několik svědků vypovědělo o erotickém chování dítěte, matka tvrdila, že dcera se svěřila rodinným příslušníkům, že otec s ní hrál sexuální hry. Na základě uvedeného vnitrostátní orgány započaly vyšetřování. Vnitrostátní orgány lze kritizovat, že ze své iniciativy neučinily rozhovor s dítětem, nicméně matka kontaktovala kliniku na ochranu dětí, kde se dne 20. června 2014, tj. čtyři dny po nahlášení události, konal rozhovor s dítětem za účasti týmu expertů. Policie ani orgán péče o dítě nezůstaly nečinné, jelikož urychlovaly závěry vyšetření na klinice. Na základě doporučení kliniky se uskutečnilo gynekologické vyšetření dítěte, byť s jistým zpožděním dne 2. července 2014. Zpráva kliniky ze dne 4. července 2014 uváděla, že dítě nejevilo známky sexuálního zneužívání a že bylo pod tlakem matky a mohlo být matkou navedeno. Následné zprávy psychologů byly neprůkazné. Dle znaleckého posudku ze dne 10. listopadu 2014 dítě popsalo sexuální chování otce a potřebovalo další terapii. Dle znaleckého posudku ze dne 1. prosince 2014 bylo dítě vystaveno obsahu nebo chování sexuální povahy ze strany dospělé osoby, což vedlo k tomu, že se chovalo zjevně erotickým způsobem. Žádný ze znalců nedospěl k jednoznačnému závěru o sexuálním zneužívání dítěte jeho otcem, a státní zástupce tudíž neshledal důvod pro trestní stíhání otce. Soud neměl důvod tento závěr zpochybňovat.

Soud dále shledal, že policie začala vyslýchat svědky hned příští den po výpovědi matky. Policie vyslechla matku, její rodinné příslušníky, učitele mateřské školy a pediatra dítěte. Později byl vyslechnut otec a členové jeho rodiny. Soud si byl vědom toho, že chorvatské orgány čelily citlivé situaci, rozdílným verzím událostí a malému počtu přímých důkazů. Musely se vypořádat se dvěma neslučitelnými verzemi událostí a výsledky tří nepřesvědčivých znaleckých posudků. Po shromáždění všech důkazů orgány činné v trestním řízení dospěly k závěru, že pro stíhání otce nejsou dostatečné důkazy. Soud se necítil být povolán učinit nějaký závěr vyšetřování a zdůraznil, že nemůže nahradit skutková zjištění vnitrostátních orgánů, které jsou lépe povolány k posouzení předložených důkazů a důležitosti svědeckých výpovědí (*M. P. a ostatní proti Bulharsku*, č. 22457/08, rozsudek ze dne 15. listopadu 2011, § 112).

Soud učinil závěr, že případ nevykazuje žádné zaviněné zanedbání, znatelnou špatnou víru nebo nedostatek vůle orgánů činných v trestním řízení, pokud jde zejména o zjištění pravdivých skutečností a potrestání pachatele. Vnitrostátní orgány učinily vše, co od nich bylo možné rozumně očekávat, za účelem ochrany údajně sexuálně zneužitého dítěte při respektování jeho nejlepšího zájmu.

Soud proto konstatoval neporušení procesních aspektů článků 3 a 8 Úmluvy.

III. Oddělená stanoviska

Soudce Wojtyczek ve svém souhlasném stanovisku uvedl, že otázka zastupování dítěte v řízení před Soudem v případech střetu zájmů mezi rodiči není v Úmluvě ani v jednacím řádu Soudu upravena, což může být pro zájmy dítěte škodlivé. Současně v případě střetu zájmů mezi rodiči by měl mít rodič, který nepodal stížnost k Soudu, možnost se vyjádřit dle čl. 36 odst. 2 Úmluvy.

Soudkyně Koskelo a soudci Eicke a Ilievski ve svém souhlasném stanovisku přitakali názoru, že jednacím řádem Soudu není na zastupování dítěte v případě střetu zájmů připraven, a navrhl, aby se Soud pokusil společně s členskými státy vytvořit vnitrostátní mechanismus ke jmenování zástupce dítěti pro řízení před Soudem alespoň v těch případech, které již byly Soudem oznámeny dotčené vládě.

Soudkyně Turković a soudci Sicilianos a Pejchal nesouhlasili s názorem, že bylo provedeno účinné vyšetřování a ochráněna práva dítěte. V tomto případě Soud poprvé požádal o ustanovení zástupce dítěti, přičemž proces ustanovení a role zástupce byly nejasné a v tomto směru by se měl doplnit jednacím řádem Soudu. Dle judikatury Soudu (*Radomilja a ostatní proti Chorvatsku*, č. 37685/10 a 22768/12, rozsudek velkého senátu ze dne 20. března 2018, § 121–122) může Soud založit své rozhodnutí pouze na faktech pokrytých stížností, přičemž zástupce ustanovený dítěti přednesl argumenty nad rámec stížnosti.